

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл. весник на РМ” бр. 58/00, 44/02 и 82/08) и член 25 од Законот за основно образование („Сл. весник на РМ” бр. 103/08), министерот за образование и наука донесе наставна програма по предметот *македонски јазик* за VII одделение на основното осумгодишно образование, односно за VIII одделение за деветгодишното основно образование.

**НАСТАВНА
ПРОГРАМА**

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО**

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

Скопје, ноември 2008

ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

ЗАБЕЛЕШКА:

Согласно динамиката за воведување на деветгодишното основно воспитание и образование, наставната програма за учениците во VII одделение на осумгодишното основно училиште од учебната 2008/09 година е еквивалентна на наставната програма за VIII одделение на деветгодишното основно училиште.

1. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ВО VIII ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- да ги разликува основните карактеристики на македонскиот јазик во XIX век и неговиот развој;
- да се поттикне правилно да ги употребува акцентиските целисти во македонскиот литературен (стандарден) јазик;
- да ги разликува и правилно да ги употребува глаголските форми (безлични и нелични);
- да се оспособува да ги разликува простите (временски, начински и нелични) и сложените глаголски форми;
- да се оспособува да ги употребува правилно неменливите зборови (прилози, предлози, сврзници);
- да ги разликува независнословените реченици во рамките на сложената реченица;
- да ги разликува зборовите според нивното потекло (домашни и странски);
- да се оспособува да го применува правилно правописот на одделни форми (при употребата на: ј, љ, њ, в, ф, ц, ќ, ѓ и х);
- да се оспособува да ги разликува и да ги објаснува социјалните песни и елегијата;
- да се оспособува да ги разликува лирско-епските творби;
- да ги препознава и да ги применува стилските фигури: рефрен, градација, апострофа и хипербола;
- да се оспособува со свои зборови да пренесе личен настан, мотив од прочитан роман;
- да се запознае со особеностите на литературно-научниот вид: дневник;
- да ги познава основните белези на драмскиот текст;
- да се оспособува да пишува различни форми (есеј; молба, жалба, записник, форми на автобиографија...)
- да се запознае со синопсис и сценарио на филм.

2. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: ЈАЗИК (50 часа)			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се запознае со развојот на македонскиот јазик во XIX век; - да се запознае со стандардизацијата на македонскиот јазик (различните размислувања и различните насоки). 	<p>Македонскиот јазик во XIX век</p>	<p>Македонскиот јазик кај авторите автори од XIX век нестандарден јазик стандарден јазик</p>	<p>Запознавање со различни текстови, почнувајќи од К. Пејчиновиќ и Јоаким Крчовски и авторите од XIX век (Ј. Х. К-Џинот, К. и Д. Миладинов, Гр. Прличев, П. Зографски, Ѓ. Пулевски (по избор), според постојните можности и употреба на аудиовизуелни материјали.</p>
Фонетика			
<ul style="list-style-type: none"> - Да знае што е акцентска целост; - да знае правилно да ги изговори акцентските целости; - да знае правилно да ги применува акцентските целости во пишуван текст. 	<p>Акцентски целости Видови акцентски целости Правила за акцентирање на акцентските целости</p>	<p>Акцент Акцентски целости</p>	<p>Вежби од соодветно избрани текстови од македонски автори со различни стилови за да се види каде е карактеристична употребата на акцентските целости, каде се најчесто употребени. Говорни вежби и вежби за бележење на акцентските целости во пишан текст.</p>
Морфологија			
<ul style="list-style-type: none"> - Да ги препознава и правилно да ги употребува граматичките категории кај глаголите; - да разликува безлични, лични и нелични глаголски форми и правилно 	<p>Безлични глаголи Нелични глаголски форми: л-форма, глаголска именка, глаголска придавка и</p>	<p>Глаголски форми: безлични, лични и нелични</p>	<p>Вежби за препознавање на граматичките категории кај глаголите. Примери за препознавање безлични, лични и нелични глаголски форми Вежби</p>

<p>да ги употребува; - да се запознава со неличните глаголски форми (л-формата, глаголската придавка, глаголската именка и глаголскиот прилог), да ги разликува и правилно да ги употребува.</p>	<p>глаголски прилог</p>		<p>со глаголи каде што ќе се менува формата на глаголот во различни безлични форми.</p>
<p>- Да ги разликува простите(временски, начински и нелични) и сложените глаголски форми; - да ги знае простите глаголски форми, правилно да ги употребува; - да прави разлика меѓу дејства во сегашноста во споредба со минати засведочени дејства (свршени и несвршени).</p>	<p>Прости глаголски форми (временски) Сегашно време Минато определено несвршено време Минато определено свршено време Заповеден начин</p>	<p>Граматичка категорија време Сегашно време (презент) Минато определено несвршено време (имперфект) Минато определено свршено време (аорист) Заповеден начин (императив)</p>	<p>Вежби од соодветно избрани текстови каде ќе се изврши трансформација на глаголи од сегашно во минато определено свршено и обратно. Самостоен избор на текстови каде се употребени прости глаголски форми (временски и начински). Составување текст каде што ќе се раскаже за минати засведочени дејства (свршени и несвршени).</p>
<p>- Да ги препознава и да ги разликува прилозите за: време, место, начин и количество; - да ги употребува правилно прилозите; - да ги разликува прилозите за начин од придавките од среден род со кои може да има иста форма.</p>	<p>Прилози Прилози за: време, место, начин и количество</p>	<p>Прилози (адверби) за: време, место, начин и количество</p>	<p>Вежби со избор од соодветни текстови каде што се употребени прилози. Составување реченици каде што се употребени прилози за начин и придавки од среден род за да се направи разлика (Убавото девојче пишува убаво и сл.)</p>
<p>- Да ги разликува и да ги препознава предлозите; -да ја знае поделбата на предлозите (прости и сложени); - да знае правилно да ги употреби</p>	<p>Предлози</p>	<p>Предлози (препозиции)</p>	<p>Вежба за правилна употреба на предлозите, формирање реченици каде што ќе се употребат најкарактеристичните предлози во македонскиот јазик (в, во, на,</p>

предлозите.			со, по, за, зад и сл.). Самостоен избор на ученикот на текст во кој се употребени предлози.
- да ги знае сврзниците како немеливи зборови; -да ја знае основната поделба на сврзниците (прости и сложени).	Сврзници Прости и сложени сврзници	Сврзници (конјункции) Прости сврзници Сложени сврзници	Вежби од соодветен избор на текстови каде што ќе ги препознава сврзниците. Самостојна употреба на примери каде што се јавуваат сврзниците како врска меѓу одделни зборови и меѓу реченици.
	Синтакса		
- Да разликува директен и индиректен предмет (удвоен и неудвоен); - да знае правилно да го употребува удвоениот предмет (директен и индиректен); - да го разликува предлошкиот предмет; - да умее да воспоставува врска на предметот со другите главни членови на реченицата (да ги усогласува според граматичките категории).	Реченични членови Директен предмет Индиректен предмет Предлошки предмет	Предмет Директен предмет Индиректен предмет Предлошки предмет	Вежби со примери од текстови од различни функционални стилови за препознавање на предметот во речениците, со определување за какови вид предмет станува збор. Самостојно составување реченици каде што ќе се употреби директен и индиректен предмет (удвоен и неудвоен) и предлошки предмет.
-Да ги препознава второстепените реченични членови; - да ги разликува второстепените реченични членови атрибутот (повторување) и апозицијата.	Второстепенени реченични членови Апозиција	Апозиција	Вежби со примери каде што е употребена апозицијата. Самостојно составување примери на реченици каде што е употребена апозицијата.
-Да се запознае со структурата на	Сложена реченица	Сложена реченица	Вежби за оформување

<p>сложената реченица; - да ги разликува независнослужените од зависнослужените реченици; - да составува сложени реченици со поврзување дел-реченици; - да ги разликува независнослужените реченици (составни, спротивни, разделни, исклучни и заклучни); - да разликува сврзнички и бесврзнички реченици.</p>	<p>Структура на сложената реченица Поделба на сложената реченица (независнослужени и зависнослужени реченици) Независнослужени реченици (сврзнички и бесврзнички)</p>	<p>независнослужена реченица Бесврзнички сложени реченици Сврзнички сложени реченици</p>	<p>независнослужени реченици од две или од повеќе прости реченици. Трансформација на сврзнички во бесврзнички сложени реченици и обратно</p>
	Речник и стил		
<p>-Да прави разлика во лексичкото значење на зборовите според нивното потекло; - да ги препознава дијалектизмите, интернационализмите, турцизмите и сл.</p>	<p>Речнички состав на македонскиот јазик според потеклото на зборовите Домашна лексика Странска лексика</p>	<p>Домашна лексика Дијалектизми Странска лексика Интернационализми Турцизми</p>	<p>Вежби со примери од соодветно употребени текстови каде што се употребени дијалектизмите, интернационализмите, турцизмите и сл. Толкување на дијалектизмите, интернационализмите, турцизмите и сл. од избрани текстови.</p>
	Правопис		
<p>-Да знае правилно да го примени правописот на одделни форми; - да знае каде се пишуваат (во каков гласовен состав), според македонскиот правопис, согласките: ј, љ, њ, в, ф, ц, ќ, Ѓ и х.</p>	<p>Правопис на одделни форми (правопис на согласките: ј, љ, њ, в, ф, ц, ќ, Ѓ и х)</p>	<p>Правопис</p>	<p>Вежби врз однапред подготвени текстови со грешки каде што неправилно се напишани или ненапишани согласките: ј, љ, њ, в, ф, ц, ќ, Ѓ и х.</p>

Програмско подрачје: Литература и лектира (50 часа)

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
	1. Поезија		
<ul style="list-style-type: none"> - Да ги запознава карактеристиките на социјалните песни и елегиите; - да ги запознава карактеристиките на лирските песни; - да се оспособи да прави анализа на песни од македонската народна и авторска литература. 	Лирски видови: а) социјални песни б) елегија	Социјални песни Елегија	Избор од социјални песни и од елегии (од македонската народна и авторска поезија). Интерпретативно читање и рецитирање лирски песни. Слушање и гледање аудио и видеозаписи; - анализа на песни по избор на наставникот.
<ul style="list-style-type: none"> - Да ги знае специфичностите на лирско-епските творби во стих; - да ги разликува баладата и романсата според основниот мотив; - да се оспособува да ги анализира баладите и романсите. 	Лирско-епски творби во стих: а) балада б) романса	Балада Романса	Избор од балади и романси од народната и авторската поезија. Вежби за интерпретативно читање на овој вид творби. Слушање и гледање аудио и видеозаписи.
<ul style="list-style-type: none"> - Да ги препознава стилските фигури како карактеристика на уметничкиот текст; - да се оспособи за пронаоѓање на овие стилски фигури (во творби од македонската народна и авторска литература). 	Стилски фигури: рефрен, градација, апострофа и хипербола	Рефрен Градација Апострофа Хипербола	Вежби за препознавање на стилските фигури во соодветни текстови од македонската литература. Вежби за интерпретативно читање и рецитирање на соодветни литературни текстови со акцент на стилските фигури.

	2. Проза		
<ul style="list-style-type: none"> - Да ги препознава основните карактеристики на романот; - да пренесе со свои зборови делови од роман; - да споредува расказ и роман според нивните белези. 	Голема епска творба во проза: роман	Роман	Обработка на роман. Проблемски метод. Вежби за споредување на расказ и роман.
<ul style="list-style-type: none"> - Да ги знае особеностите на дневникот како научно-литературен вид; - да се поттикне да пишува дневник. 	Литературно-научен вид: дневник	Дневник	Соодветни извадоци од дневник. Вежби за пишување дневник.
	3. Драма		Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> - Да ги препознава карактеристиките на драмскиот текст. 	Драмски текст дијалог-монолог, исказ на лик	Драмски текст	Читање извадоци од соодветни драмски текстови. Вежби за препознавање и разликување на дијалог-монолог, исказ на лик.
	4. Лектира		
<ul style="list-style-type: none"> - Да знае да прераскажува (усно и писмено) фабула и делови од прочитано литературно дело; - да определува мотив, тема, идеја, описи во текстот; - да ги определува видот на творбата, нараторот и ликовите; 	Лектира Наслови од македонската и светската литература	Интегрално читање на литературно дело (дома)	Вежби за читање одделни творби за лектира. Вежби за прераскажување на фабула или делови од творбата. Метод на разговор, коментар, дебата во врска со ставовите на учениците во однос на ликовите и одделни литературни проблеми.

<p>- да се оспособи за толкување на ликовите (надворешните и внатрешните карактеристики на ликовите и нивните постапки).</p>			
--	--	--	--

Програмско подрачје: Изразување и творење (34 часа)

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
	Писмено и усно изразување		
<ul style="list-style-type: none"> - Да знае правилно да го употребува македонскиот литературен јазик; - да ги знае особеностите и намената на различните форми на писмено изразување; - да умее да продолжи текст по даден почеток (усно и писмено); - да умее да смисли почеток на текст според даден крај (усно и писмено); - да умее да даде личен став (суд) за гледана емисија, филм, театарска претстава, за читан новинарски текст (усно и писмено) - да умее да состави молба, жалба, записник; - да се воведува во пишување есеј. 	<p>Различни форми на писмено израување: автобиографија, есеј, молба, жалба, самостојно говорење на дадена тема; Записник</p>	<p>Автобиографија Есеј Молба Жалба Говор Записник</p>	<p>Вежби за пишување во различни форми на писмено изразување. Да се напише есеј на тема по избор на ученикот. Вежби за составување говор и настап со него. (На пример: обраќање по некој повод (празник, свеченост, некој повод во училиштето), обраќање за некој проблем и сл. Вежби за водење записник (на пример, од одделенски час, од родителски состанок, од состанок на училишната заедница, од секција и сл.</p>

	Три писмени работи (една во прво и две во второ полугодие)	Писмени работи	Вежби за подготовка на писмена работа. Вежби за поправка на писмените работи.
--	--	----------------	--

Програмско подрачје: Медиумска култура (10 часа)			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<ul style="list-style-type: none"> - Да се запознае како се создава филм; - да се запознае со синопсис (фабулата на филмот) и сценарио (книга на снимањето). 	Од филмска идеја до сценарио (книга на снимање филм)	Филмска идеја Синопсис Сценарио	Соодветни текстови (извадоци) од синопсис и сценарио. Вежби за самостојно пишување на синопсис и сценарио по идеја на ученикот.
<ul style="list-style-type: none"> - Да разликува: дијалог, монолог, спикерски текст и коментар; - да разликува главни и споредни артисти, каскадери, акробати. 	Видови говор во филмот Главни и споредни артисти	Говорот и глумата во играниот филм	Заедничко следење на филм. Водење белешки за говорот застапен во филмот (дијалог, монолог, коментар, спикерски текст). Следење театарска претстава и дискусии за говорот. Определување главни и споредни артисти, каскадери и сл.

3. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Наставната програма по предметот **македонски јазик** е конципирана со примена на принципот на корелација и интеграција во самата наставна програма меѓу сите програмски подрачја, а особено меѓу програмските подрачја **Јазик** и **Литература**, што значи врз примери од литературни текстови да се применуваат и да се проверуваат здобиените знаења од јазик, правопис и правоговор. Исто така, во интегрираното планирање на предметното подрачје **Јазик** треба да се вклучат и содржини од странскиот јазик што го изучуваат учениците, при усвојувањето поими од граматиките на странските јазици. Се препорачува поврзување и интегрирање на содржините од **Литература** и **Медиумска култура**, каде што книжевните текстови и ликовите при анализата може да се споредуваат на пример, со сценариото за филм што е направено според истата книга и др. Наставата по **македонски јазик** може да се поврзува и со другите наставни предмети, како на пример: *историја* (кога учениците се запознаваат со економските, општествените и културните прилики во Македонија во XIX век; со *ликовното образование* (со ликовно претставување на ликови, настани и пејзажи од интерпретираните литературни текстови); со *музичкото образование* (преку содржините што се поврзани со римата и фигурите на јазикот).

Наставниците треба да го прифатат начинот на процесно-тематско планирање коешто задолжително опфаќа и планирање за определени образовни периоди. Тоа подразбира дека вреднувањето треба да е дел од дневните, тематските и од глобалните планирања на наставниот процес.

Планирањето на наставата по македонски јазик и литература треба да биде во координација со наставниот план и програмата за овој предмет и да ги опфаќа програмските содржини на сите воспитно-образовни подрачја (Јазик, Читање, Литература и Лектира, Изразување и творење и Медиумска култура). При одредувањето на бројот на часовите за предметното подрачје треба да се имаат предвид и специфичностите на условите за изведување на оваа настава во училиштето каде што работи наставникот. Во планирањето на наставната програма треба да се води сметка за различното тежинско ниво на програмските содржини во рамките на програмата што се извлекува од поставеноста на целите, што треба да е основа на планирањето во наставниот процес. При планирањето на наставните содржини, наставникот, исто така, треба да води сметка за потребното време (број на часови) што е неопходно за да се реализираат истите, а со цел да се постигнат поставените цели, притоа внимавајќи на целокупниот фонд на часови предвидени за наставниот предмет.

Препораки за користење на годишниот фонд на часови – 144 часа годишно, 4 часа неделно.

По наставни подрачја се предлага: Јазик – 50 часа; Литература и лектира – 50 часа; Изразување и творење – 34 часа; Медиумска култура – 10 часа.

Наставни средства:

- учебник избран на ниво на училиштето за соодветниот предмет, одобрен од страна на министерот;
- енциклопедии, речници и сл.;
- списанија – традиционално потврдени и одобрени списанија за деца и млади;
- аудитивни, визуелни и аудио-визуелни средства – ЦД, литературни текстови, звучни записи;
- Интернет, образовни софтвери;
- други извори на знаења здобиени од непосредната околина: споменици на културата, музеи, домови на културата, библиотеки, кина, театри, национални паркови итн.

4. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

ДИЈАГНОСТИЧКО ПРОВЕРУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ

На почетокот од учебната година наставникот врши дијагностичко проверување и оценување, со цел да го провери и да го осознае нивото на постигнатите знаења и способности на учениците од претходното одделение. Дијагностичкото проверување наставникот може да го реализира со примена на повеќе инструменти, како што се: дијагностички тестови, со анкетни листови, со усмени прашања подготвени од наставникот, со пишување куси состави.

Добиените резултати се слика на ученичките предзнаења во најширока смисла на зборот и претставуваат основа за планирањата за реализацијата на наставната програма и процесот на оценување во текот на наставната година.

ФОРМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ

Во текот на настават по македонски јазик и литература во VIII одделение се препорачува формативно следење кое ќе овозможи формирање на објективни описи како повратна информација за постигањата на учениците во определен временски период. Формативното следење на постигањата на учениците наставникот може да ги реализира со користење на повеќе методи за оценување:

- разговори наставник – ученик;
- усни презентации;
- писмени вежби;

- тестови;
- домашни работи;
- портфолио – собирање показатели за постигањата на секој ученик посебно (ученички творби, искази, изработки и сл.). Портфолиото треба во текот на целата година да им е достапно на родителите за да можат да придонесат во квалитетната реализација на наставата по македонски јазик и литература.
- Потфолиото на ученикот, со прочистени и селектирани податоци, продолжува во наредното, повисоко одделение.

Овие и други методи на оценување наставникот може да ги проверува и да ги вреднува со однапред подготвени евалвациони листи за секој ученик поодделно, кои се пополнуваат со негова конкретна и специфична активност. Добиените резултати од следењето на постигањата на учениците овозможуваат креирање на планирани усни и пишани повратни информации, кои во форма на креирани описи се наменети за учениците, за родителите и за самите наставници.

МИКРОСУМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ – На крајот од секое тримесечје, врз основа на сознанијата од формативното оценување, се реализира микросумативно оценување од чиешто резултати се оформуваат тримесечните оценки и вреднувања на постигањата на учениците.

СУМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ – Врз основа на целокупните податоци добиени од следењето, проверката на постигањата на учениците во текот на реализацијата на наставната програма, наставникот ја констатира (опишува) развојната состојба на секој ученик поединечно, во рамките на секое програмско подрачје. Од формираните сумативни описни оценки, формулирани за секој ученик, посебно раководејќи се од поставените нивоа на постигања, во текот на определени временски периоди, наставникот внесува и соодветни нумерички оценки.

5. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВНИТЕ ПРОГРАМИ

Програмата во однос на просторните услови се темели на Нормативот за простор, опрема и наставни средства за деветгодишното основно училиште донесен од страна на министерот за образование и наука со Решение бр. 07-1830/1 од 28.02.2008 година.

6. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Настава по македонски јазик VIII одделение може да изведува лице кое завршило:

- а) Филолошки (порано Филозофски) факултет, студиска група за македонски јазик и македонска книжевност, студиска група за македонски јазик и книжевност; студиска група за македонска книжевност и јужнословенски книжевности (порано книжевности на народите на СФРЈ), со македонски јазик како втор главен предмет - наставна насока; студиска група за компаративна книжевност - наставна насока, до 1993 година.

7. КОМИСИЈА ЗА ПОДГОТОВКА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

- Нада Николовска , советник во Бирото за развој на образованието – Скопје, координатор
- д-р Виолета Димова, ред.проф., Филолошки факултет - Скопје
- д-р Снежана Веновска-Антевска, Институт за македонски јазик - Скопје
- Тања Андонова Митревска, советник во Бирото за развој на образованието – Скопје
- Снежана Велкова ,наставник - ОУ „Ј. Х. Песталоци” – Скопје
- Виолета Јовановска-Никовска, наставник, ОУ „Димитар Македонски”- Скопје

8. РЕШЕНИЕ И ДАТУМ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по македонски јазик за седмо одделение на основното осумгодишно образование, односно за осмо одделение на основното деветгодишно образование ја донесе

Министер

Перо Стојановски

на ден _____